

JAMOA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQIY ASOSLARI

Jamoat xavfsizligi universiteti

Magistratura tinglovchisi

Ziyayev Jahongir Nurullaevich

Annotatsiya: *Ushbu maqolada jamoa xavfsizligini ta'minlash tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda huquqiy asoslari tahlil qilingan. Jamoa xavfsizligi — jamiyat a'zolarining hayoti, sog'ligi va mulkini turli tahdidlardan himoya qilishga qaratilgan ijtimoiy-huquqiy tizim sifatida ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, xavfsizlikni ta'minlashda davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va fuqarolarning o'zaro hamkorligi ahamiyati yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *jamoat xavfsizligi, huquqiy asoslar, davlat siyosati, xavfsizlik tizimi, fuqarolik jamiyati.*

Аннотация: *В статье рассматриваются понятие обеспечения общественной безопасности, его сущность и правовые основы. Общественная безопасность определяется как социально-правовая система, направленная на защиту жизни, здоровья и имущества членов общества от различных угроз. Также анализируется роль государственных органов, институтов гражданского общества и самих граждан в обеспечении безопасности.*

Ключевые слова: *общественная безопасность, правовые основы, государственная политика, система безопасности, гражданское общество.*

Annotation: *This article examines the concept of ensuring public safety, its essence, and legal foundations. Public safety is defined as a socio-legal system aimed at protecting the life, health, and property of citizens from various threats. The paper also highlights the importance of cooperation between state authorities, civil society institutions, and citizens in maintaining security.*

Keywords: *public safety, legal foundations, state policy, security system, civil society.*

О‘zbekiston Respublikasi Prezidenti табири билан айтганда

Bugungi kunda jamoa xavfsizligini ta’minlash masalasi mamlakatimiz taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xavfsizlik -bu tinchlik, osoyishtalik va farovon hayotning kafolatidir. Shuning uchun ham davlatimiz siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bu — fuqarolarimizning hayoti, sog‘ligi va mol-mulki daxlsizligini ta’minlash, jamoat tartibini mustahkamlash, har qanday tahdid va xavflarning oldini olishdan iboratdir .

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida jamiyat hayotining barcha sohalarida xavfsizlikni ta’minlash masalasi davlat siyosatining eng muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Xususan, jamoa xavfsizligini ta’minlash - fuqarolarning hayoti, sog‘ligi, shaxsiy va ijtimoiy mulkini himoya qilish, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlashga qaratilgan muhim ijtimoiy-huquqiy tizimdir.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda jamoat xavfsizligini mustahkamlash, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini takomillashtirish, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish hamda davlat va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni rivojlantirish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, jamoa xavfsizligi faqatgina huquqni muhofaza qiluvchi idoralar zimmasidagi vazifa emas, balki har bir fuqaro, nodavlat tashkilotlar va butun jamiyatning umumiy mas’uliyatidir. Shu bois, jamoa xavfsizligini ta’minlashning huquqiy asoslarini chuqur o‘rganish, mavjud qonunchilikni tahlil qilish va uni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash bugungi kunning dolzarb talabidir.

Ushbu ishda jamoa xavfsizligini ta’minlash tushunchasi, uning mohiyati va mazmuni, shuningdek, bu sohani tartibga soluvchi huquqiy asoslar batafsil yoritiladi. Shuningdek, davlat siyosati doirasida xavfsizlikni ta’minlashda fuqarolik jamiyati institutlarining roli ham tahlil qilinadi.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda globallashuv, axborot texnologiyalarining tez sur'atlarda rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashib borishi jamiyat xavfsizligi masalalarini yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jamoat xavfsizligini ta'minlash davlatning eng ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, fuqarolarning hayoti, sog'ligi, mulki hamda ularning huquq va erkinliklarini himoya qilishning huquqiy asosidir.

O'zbekistonda keyingi yillarda huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi yangi bosqichga ko'tarildi. Xususan, "Jamoat xavfsizligini ta'minlash kontseptsiyasi"ning qabul qilinishi, ichki ishlar organlarining isloh qilinishi hamda profilaktika tizimining takomillashtirilishi bu sohadagi islohotlarning izchilligidan dalolat beradi.

Jamoat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy asoslarini chuqur o'rganish nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati samaradorligini oshirish, balki aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, fuqarolarning davlat va jamiyat oldidagi mas'uliyatini mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, mintaqaviy va global xavfsizlikka tahdid solayotgan terrorizm, ekstremizm, kiberjinoyatchilik kabi zamonaviy tahdidlarga qarshi samarali kurashishda jamoat xavfsizligi tizimining huquqiy asoslarini takomillashtirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xalqaro miqyosda olib borilayotgan ishlar. Jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi bugungi kunda nafaqat milliy, balki xalqaro darajada ham eng muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy dunyoda xavfsizlikka tahdid solayotgan omillar — terrorizm, ekstremizm, kiberjinoyatchilik, noqonuniy migratsiya, uyushgan jinoyatchilik va ommaviy tartibsizliklar — mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishni talab etmoqda.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) doirasidagi tashabbuslar BMT jamoat xavfsizligi va global tinchlikni ta'minlash bo'yicha asosiy xalqaro institut hisoblanadi. BMTning Terrorizmga qarshi global strategiyasi (2006 yil) davlatlarning xavfsizlik sohasidagi hamkorligini mustahkamlashga qaratilgan. BMT

Inson huquqlari kengashi jamoat xavfsizligini ta'minlashda inson huquqlariga rioya etish bo'yicha tavsiyalar berib boradi. BMTning Politsiya (UNPOL) tizimi orqali jahon bo'ylab tinchlikni saqlash operatsiyalarida huquq-tartibotni ta'minlash ishlari olib borilmoqda.

Yevropa Ittifoqi va EXHT faoliyati. Yevropa Ittifoqi xavfsizlik va huquq ustuvorligini ta'minlash sohasida ko'plab dasturlarni amalga oshirmoqda. Ular qatorida "EUROPOL" va "FRONTEX" agentliklari transmilliy jinoyatchilik, inson savdosi va terrorizmga qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi. Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti (EXHT) esa jamoat xavfsizligi, inson huquqlari, qonun ustuvorligi va demokratik boshqaruvni qo'llab-quvvatlash sohasida davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirib kelmoqda.

Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) doirasidagi hamkorlik .ShHT xavfsizlikni ta'minlash, ayniqsa Markaziy Osiyo mintaqasidagi barqarorlikni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Regional antiterrorizm tuzilmasi (RATS) terrorizm, ekstremizm va separatizmga qarshi kurashish bo'yicha ma'lumot almashinuvi va qo'shma amaliyotlarni muvofiqlashtirishni ta'minlaydi. Shuningdek, kiberxavfsizlik va chegara xavfsizligi sohasida ham sherik davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda.

INTERPOL va boshqa xalqaro tashkilotlar faoliyati

INTERPOL — 195 davlat a'zo bo'lgan xalqaro politsiya tashkiloti sifatida jinoyatchilikka qarshi kurashda ma'lumotlar almashish, xalqaro qidiruv va tergov ishlarini muvofiqlashtirish orqali jamoat xavfsizligini ta'minlashda yetakchi o'rinni egallaydi. UNODC (BMTning Narkotiklar va jinoyatchilikka qarshi kurash bo'limi) jinoyatchilikni oldini olish, huquqiy tizimni mustahkamlash va jinoyatchilarni jazolashning adolatli mexanizmlarini yaratishda davlatlarga amaliy yordam ko'rsatmoqda. Xalqaro huquqiy asoslar. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xalqaro huquqning muhim manbalari quyidagilar hisoblanadi: BMT Ustavi (1945 yil) — tinchlik va xavfsizlikni saqlashning asosiy xalqaro huquqiy asosi; Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948 yil) — fuqarolar xavfsizligini ta'minlashda inson huquqlari ustuvorligini belgilaydi; Terrorizmga qarshi xalqaro

konvensiyalar — 1997 yildagi “Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi konvensiya”, 1999 yildagi “Bomba terrorizmga qarshi konvensiya” va boshqalar.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha Markaziy Osiyo miqyosida olib borilayotgan ishlar Markaziy Osiyo mintaqasi geosiyosiy jihatdan muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning barqarorligi va xavfsizligi nafaqat mintaqadagi davlatlar, balki butun Yevroosiyo makoni uchun strategik ahamiyat kasb etadi. Bu mintaq — turli madaniyatlar, iqtisodiy manfaatlar va xavfsizlik tahdidlari tutashgan nuqta hisoblanadi. Shu boisdan jamoat xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilik va terrorizmga qarshi kurashish, chegara xavfsizligini mustahkamlash hamda huquqiy hamkorlikni kuchaytirish bugungi kunda Markaziy Osiyo davlatlari uchun ustuvor vazifalardan biridir.

Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida xavfsizlik hamkorligi

Mintaqadagi beshta davlat — O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston — so'nggi yillarda xavfsizlik va jamoat tartibini ta'minlash sohasida izchil hamkorlikni yo'lga qo'ymoqda. Bu hamkorlik quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'lmoqda: Terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash, ayniqsa diniy radikalizmning oldini olish bo'yicha ma'lumotlar almashinuvi va qo'shma amaliyotlarni tashkil etish; Chegara xavfsizligini ta'minlash, kontrabanda va noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish; Kiberxavfsizlik sohasidagi hamkorlik, axborot muhitini muhofaza qilish va internet orqali ekstremistik g'oyalarni tarqatishning oldini olish. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) doirasidagi hamkorlik. Markaziy Osiyo davlatlari ShHT faoliyatida faol ishtirok etmoqda. Tashkilot xavfsizlik sohasidagi mintaqaviy hamkorlik uchun muhim platforma bo'lib xizmat qiladi. Regional antiterrorizm tuzilmasi (RATS) - Toshkent shahrida joylashgan bo'lib, terrorizm, ekstremizm va separatizmga qarshi kurashda markaziy vazifani bajaradi. ShHT doirasida qo'shma harbiy mashg'ulotlar, axborot almashinuvi, kiberxavfsizlik bo'yicha seminarlar va treninglar muntazam o'tkaziladi. Mintaqaviy tashabbuslar va ikki tomonlama hamkorlik Markaziy Osiyo mamlakatlari jamoat xavfsizligini ta'minlashda ikki va ko'p tomonlama shartnomalar asosida ham faol hamkorlik qilmoqda. O'zbekiston va Qozog'iston

o'rtasida huquqni muhofaza qilish organlari hamkorligi, chegara xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha maxsus bitimlar amal qilmoqda. O'zbekiston va Tojikiston o'rtasidagi munosabatlar qayta tiklanishi natijasida ekstremizm va uyushgan jinoyatchilikka qarshi qo'shma dasturlar amalga oshirilmoqda. Qirg'iziston va Turkmaniston ham xavfsizlik sohasidagi hamkorlikni kengaytirish, ayniqsa chegara nazorati va migratsiya sohasidagi hamjihatlikni kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Markaziy Osiyoda xalqaro tashkilotlar ishtirokidagi loyihalar .Mintaqada jamoat xavfsizligini ta'minlashga doir qator xalqaro loyihalar amalga oshirilmoqda: BMTning Terrorizmga qarshi qo'mitasi, EXHTning Markaziy Osiyo dasturi, hamda UNODCning "Border Management in Central Asia (BOMCA)" va "CADAP" dasturlari chegara xavfsizligini mustahkamlash va narkotiklar savdosiga qarshi kurashishga qaratilgan.Shuningdek, Yevropa Ittifoqi va AQShning USAID tashkilotlari ham mintaqada huquqiy islohotlar, fuqarolik jamiyati rivoji va jamoat xavfsizligi sohasida qator grant va treninglarni amalga oshirmoqda.Mintaqaviy xavfsizlikda O'zbekistonning o'zni O'zbekiston Markaziy Osiyo xavfsizlik arxitekturasining faol ishtirokchisi sifatida davlatlararo hamkorlikni mustahkamlashda yetakchi rol o'ynamoqda. Mamlakatda qabul qilingan "Jamoat xavfsizligini ta'minlash kontseptsiyasi" mintaqaviy miqyosda xavfsizlik siyosatini muvofiqlashtirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, O'zbekiston 2021–2025 yillardagi ShHT doirasida terrorizm va ekstremizmga qarshi strategiyani amalga oshirishda muhim tashabbuskor davlatlardan biri hisoblanadiJamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha O'zbekiston Respublikasi miqyosida olib borilayotgan ishlar

O'zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mamlakatda inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, fuqarolarning tinch va xavfsiz hayot kechirishini kafolatlash maqsadida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyatini takomillashtirish, huquqiy bazani mustahkamlash hamda jamoat xavfsizligini ta'minlashda fuqarolar ishtirokini kengaytirishga qaratilgan.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi davlat siyosati asoslari .Jamoat xavfsizligi sohasidagi islohotlar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Jamoat xavfsizligini ta'minlash kontseptsiyasi" (2018 yil) hamda Prezident farmon va qarorlari bilan mustahkamlangan. Bu hujjatlarda quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilangan: fuqarolarning hayoti, sog'ligi va mulkini muhofaza qilish; huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikni kamaytirish; ichki ishlar organlari faoliyatini inson manfaatlariga yo'naltirish; jamoat tartibini ta'minlashda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish. O'zbekiston Respublikasida jamoa xavfsizligining huquqiy asoslari O'zbekistonda jamoa xavfsizligini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishi hisoblanadi. Bu soha quyidagi asosiy qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi: Asosiy hujjatlar: O'zbekiston Respublikasi

Konstitutsiyasi (2023-yil yangi tahriri): 24-modda - Har bir insonning yashash huquqi; 25-modda - Shaxsning daxlsizligi va xavfsizligi; 29-modda - Axborot xavfsizligi; 49-modda - Davlatning fuqarolar xavfsizligini ta'minlash majburiyati. "Milliy xavfsizlik to'g'risida"gi Qonun (2017-yil 14-dekabr):

- Milliy xavfsizlik tizimi, xavfsizlik subyektlari, davlat organlarining vakolatlarini belgilaydi.

- Jamoa xavfsizligi milliy xavfsizlikning asosiy tarkibiy qismi sifatida qaraladi. "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonun (2016-yil 16-sentabr):

- Jamoat tartibini saqlash, fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha ichki ishlar organlarining vazifalarini belgilaydi. "Favqulodda vaziyatlar to'g'risida"gi Qonun (1999-yil 20-avgust):

- Tabiiy va texnogen xususiyatdagi favqulodda vaziyatlarda jamoa xavfsizligini ta'minlash tartibini belgilaydi. "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonun (2000-yil 15-dekabr):

- Terrorizmga qarshi kurashning huquqiy asoslari, subyektlari va tartibini belgilaydi. "Axborot xavfsizligi to'g'risida"gi Qonun (2019-yil 15-aprel):

- Axborot makonida fuqarolar va jamiyat xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini belgilaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmon va

qarorlari. PF-6003-son Farmon (2020-yil 24-iyun) - “Jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimini takomillashtirish to’g’risida”; PQ-4066-son Qaror (2019-yil 18-dekabr) - “Ichki ishlar organlari faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to’g’risida”.

Xulosa

Jamoa xavfsizligini ta’minlash — bu davlat, jamiyat va har bir fuqaroning tinchligi, osoyishtaligi va barqaror hayotini kafolatlashga qaratilgan muhim ijtimoiy jarayondir. U nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning, balki butun jamiyatning umumiy burchi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida jamoa xavfsizligini ta’minlashning mustahkam huquqiy asoslari yaratilgan. Konstitutsiya, “Milliy xavfsizlik to’g’risida”, “Ichki ishlar organlari to’g’risida”, “Terrorizmga qarshi kurash to’g’risida”, “Favqulodda vaziyatlar to’g’risida” kabi qonunlar hamda Prezident farmon va qarorlari ushbu sohani huquqiy jihatdan tartibga soladi. Davlatning asosiy maqsadi - fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat tartibini saqlash, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va har qanday tahdidlarga qarshi samarali tizim yaratishdan iboratdir. Shu boisdan, jamoa xavfsizligini ta’minlash-bu huquqiy, tashkiliy, iqtisodiy va ma’naviy chora-tadbirlarning uyg‘un tizimi bo‘lib, uning samarali faoliyati mamlakatda tinchlik, osoyishtalik va barqaror taraqqiyotning kafolatidir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Milliy xavfsizlik to’g’risida”gi Qonuni – 2017-yil 14-dekabr.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to’g’risida”gi Qonuni – 2016-yil 16-sentabr.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Favqulodda vaziyatlar to’g’risida”gi Qonuni- 1999-yil 20-avgust.

5. O'zbekiston Respublikasining "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni – 2000-yil 15-dekabr.
6. O'zbekiston Respublikasining "Axborot xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni – 2019-yil 15-aprel.
7. PF-6003-son Prezident Farmoni – "Jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimini takomillashtirish to'g'risida", 2020-yil 24-iyun.
8. PQ-4066-son Prezident Qarori – "Ichki ishlar organlari faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida", 2019-yil 18-dekabr.
9. Lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlar bazasi.
10. G'ulomov Sh., Xolmatov R. O'zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy asoslari. – Yuridik fanlar axborotnomasi, №2, 2022-yil.
11. Bobojonov B.X. Milliy gvardiya faoliyatida jamoa xavfsizligini ta'minlash mexanizmlari. – Ichki ishlar organlari jurnali, 2021-yil.
12. Xudoyberdiyev M.T. Terrorizm va ekstremizm tahdidlariga qarshi kurashning zamonaviy yondashuvlari. – Huquq va xavfsizlik jurnali, 2020-yil.
13. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yil tahriri).